

Etopedie

Lenka Gajzlerová

gajzlerova@ped.muni.cz

Kapitoly str. 367

Etopedie

- z řeckého „ethos“ (mrav) nebo „éthos“ (zvyk)
- vyčlenění z psychopedie r. 1969
- „výchova směřující k nápravě chování a jeho zvyků (zvyklostní chování)“
- dřívější názvy
 - pedopatologie (první pol. 20. stol.)
 - defektologie (nápravná pedagogika, léčebná pedagogika) od r. 1948
 - problematika vzdělávání dětí a mládeže obtížně vychovatelných
 - speciální pedagogika – od r. 1963
 - etopedie – od r. 1969

Etopedie

- zabývá se edukací, reedukací a zkoumáním jedinců s rizikem PE a PCH a s PE a PCH
- rozšíření i na prevenci PCH
- děti a mládež s problémy v chování a s poruchami chování

Cíle etopedie

- změny v chování jedince
- přerušení sociálně nepřijatelného trendu v jeho chování
- předcházení narušení vztahu jedince k jeho sociálnímu prostředí
- zkrácení období narušených vztahů
- optimalizace **životních perspektiv jedince**
- vytvoření podmínek, které vedou k **aktivnímu přístupu k vlastnímu vzdělávání** →
- **dosáhnutí na vlastní vzdělávací potenciál**

Současné pojetí

zohledňuje

- celkovou životní a sociální situaci dítěte
 - kontext osobností, sociální, životní situace a zkušenost
- potencialitu dítěte
 - jeho odpoutání se od odkázanosti na dospělém
- základní cíle výchovně-vzdělávacího procesu
 - dle RVP

Předmět etopedie

- vůči celé populaci
 - preventivní působení (postupy, metody, formy)
 - cíl
 - zamezit vzniku rizikových aspektů
- vůči rizikové populaci
 - zvýšená pravděpodobnost selhání v obl. psychické i sociální
 - cíl
 - omezení rizikových aspektů,
 - rizik v podmínkách, průběhu edukačního procesu
 - motivace k žádoucímu chování
- vůči populaci s PE, PCH
 - přerušování nežádoucího vývoje v jejich chování
 - stabilizace osobní a sociální situace
 - navázání nových modelů chování

Cílová skupina etopedie

- 1) Děti bez výraznějších problémů
 - preventivní aktivity např. preventivní programy sociálně patologických jevů...)
 - eliminace ohrožujících podmínek nejen ve školním prostředí
- 2) Děti v riziku („At-risk Youth“)
 - čelí mnoha rizikům z roviny osobnostní i sociální
 - preventivní aktivity, diagnostika a poradenství
- 3) Děti s problémy v chování a poruchami chování
 - **vývoj PCH : působení rizikových faktorů – problémové chování – porucha chování**
 - **důležitost včasné intervence**
 - reedukace, diagnostika a poradenství

Porucha emocí nebo chování (PE, PCH)

- je výrazem pro postižení, kdy se chování a emocionální reakce žáka
 - liší od odpovídajících věkových, kulturních nebo etnických norem
 - projevy mají nepříznivý vliv na školní výkon, včetně jeho akademických, sociálních, předprofesních a osobnostních dovedností

Současně

- je něco víc, než přechodná, předvídatelná reakce na stres
- vyskytuje se současně ve 2 různých prostředích (jedno škola)
- přetrvává i přes individuální intervenci
- projev narušeného vztahu k výchově, společnosti, sobě samému
- postižení je výsledkem vzájemných vztahů mezi zdravotním stavem, osobnostními faktory a externími faktory

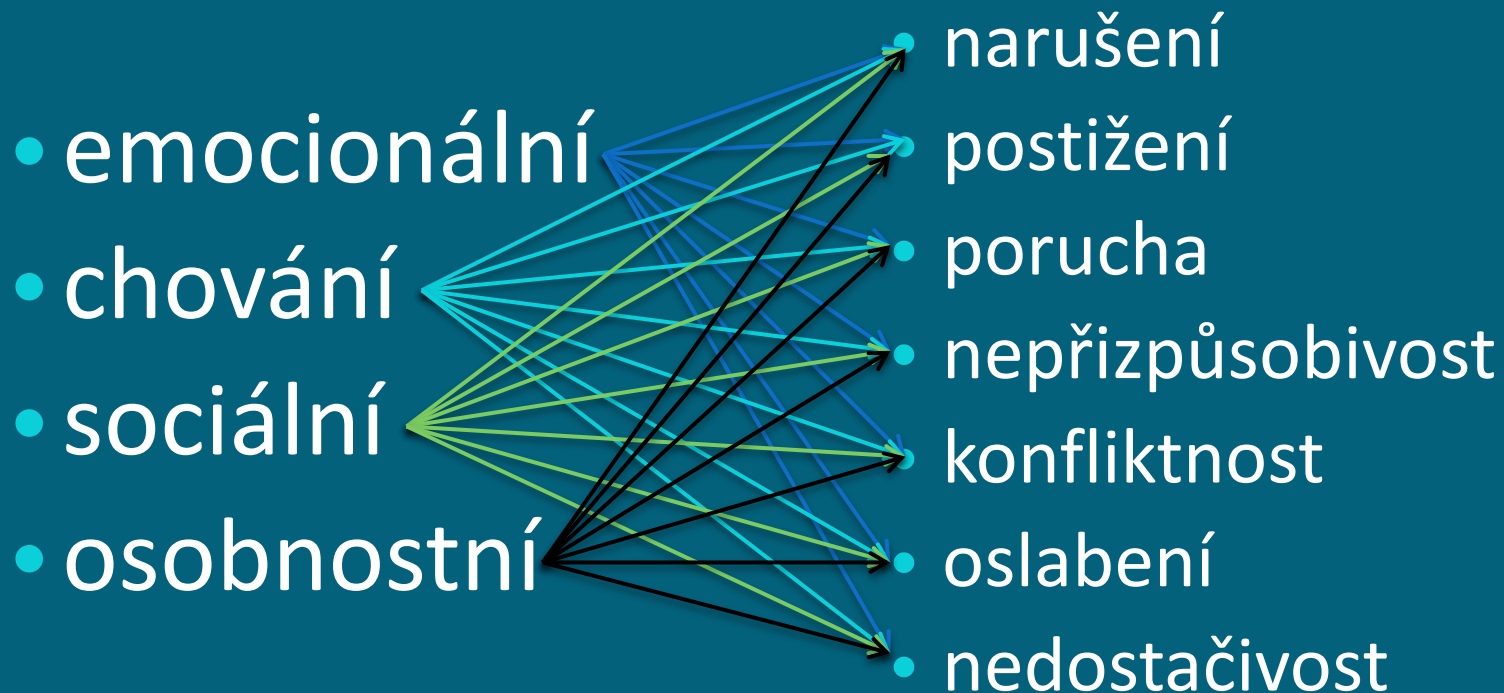
Jak jsou vnímáni jedinci s PCH?

- vyvolávají v jiných nelibé pocity
- provokují druhé k negativní reakci v chování
- **nebývají oblíbení mezi vrstevníky**
- málokdy se stávají **přirozenými vůdci ve skupinách**
- ve škole zažívají neúspěchy v učení
- v sociálních vztazích bývají často **odmítání druhými**, zažívají odcizení
- svým chováním **trvale rozčilují a provokují authority**, vypadají jakoby si říkali o potrestání

Jak vnímají jedinci s PCH sami sebe?

- považují se za **smolaře, za neúspěšné**
- mívají **malé sebevědomí**
- jejich rozhodnutí bývají **impulzivní ve snaze rychle dosáhnout cíle**
- opakovaně a předem se **vzdávají svých aspirací**
- převažuje u nich **krátkodobá motivace**
- vzdálené cíle nebývají schopni svým jednáním sledovat
- jejich úsilí bývá velmi často přerušováno náhodným lákavým podnětem
- neumí se radovat z drobných úspěchů

Kombinace názvů pro poruchy chování

Praxe v etopedii - fáze

Prevence

- soubor opatření, který se zaměřuje na předcházení vzniku a prohlubování poruch chování

Primární

- zamezit vzniku antisociálního chování,
- jeho upevnění jako ustálený vzor chování

Sekundární

- náprava a zlepšení ustálených vzorů antisociálního chování

Terciární

- přizpůsobit nebo zmírnit negativní následky antisociálního chování, které se již pravděpodobně nezmění

Úkoly prevence

před vznikem poruchy emocí nebo chování

- **1. podpora pedagoga** v přirozeném školském prostředí
- **2. podpora jedince** s problémovým chováním
 - orientace ve vlastních reakcích a projevech, ve vztazích, v reakcích okolí na vlastní chování
- **3. podpora sociálního okolí** jedince
 - spolužáci, rodiče, orientace v reakcích, v budoucích možných řešeních
- **4. odstraňování ohrožujících a škodlivých aspektů** v jeho sociálních podmínkách

Intervence

- udržet celistvost pedagogického působení
- opětovně stabilizovat
 - potřeba orientace v situaci
 - potřeba jistoty
 - potřeba stability
- vyvést žáka z bludného kruhu
- poradenství – diagnostika – opatření

DIALOGICKO-KOOPERATIVNÍ vztah

- aktualizovat potencialitu osobnosti

Úkoly intervence

podpora - při vzniku poruchy emocí nebo chování

- **1. eliminovat, popř. odstranit zdroje** nežádoucích vlivů,
 - **2. vytvářet důvěru v sebe sama, sebeúctu,**
 - **3. probouzet zájem, pohotovost, usměrňovat** aktivity,
 - **4. posilovat pozitivní sociální vztahy**
-
- **těžiště práce v zařízeních preventivně-výchovné péče**

Úkoly rehabilitace

resocializace

- ve školských zařízeních pro výkon ochranné a ústavní výchovy
- **1. poskytnout korektivní zkušenost**, zprostředkovávat
- **2. nové zážitky a podněty** - pocit kompetence,
- **3. poskytnout mu prostor pro pochopení vztahových souvislostí, hodnot,**
- **4. pomoci mu vidět vlastní perspektivu** – orientace na budoucnost
- **Hledání nových výchovně-vzdělávacích perspektiv** – při diagnostice, reedukaci
 - vytváření nových vzorců chování
 - navazování a posilování nových sociálních vztahů

Legislativa

Úmluva o právech dítěte

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (v novele zákona 401/2012)
- **Občanský zákoník**
zákon číslo 89/2012 část druhá, hlava III, díl 4, § 971
- **zákon 109/2002**
 - o výkonu **ústavní výchovy nebo ochranné výchovy** ve školských zařízeních a o **preventivně výchovné péči** ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů
 - novela zákona č. 333/2012
 - Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních (v novele vyhlášky 198/2015)

Občanský zákoník

zákon číslo 89/2012 část druhá, hlava III, díl 4, § 971

„Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té

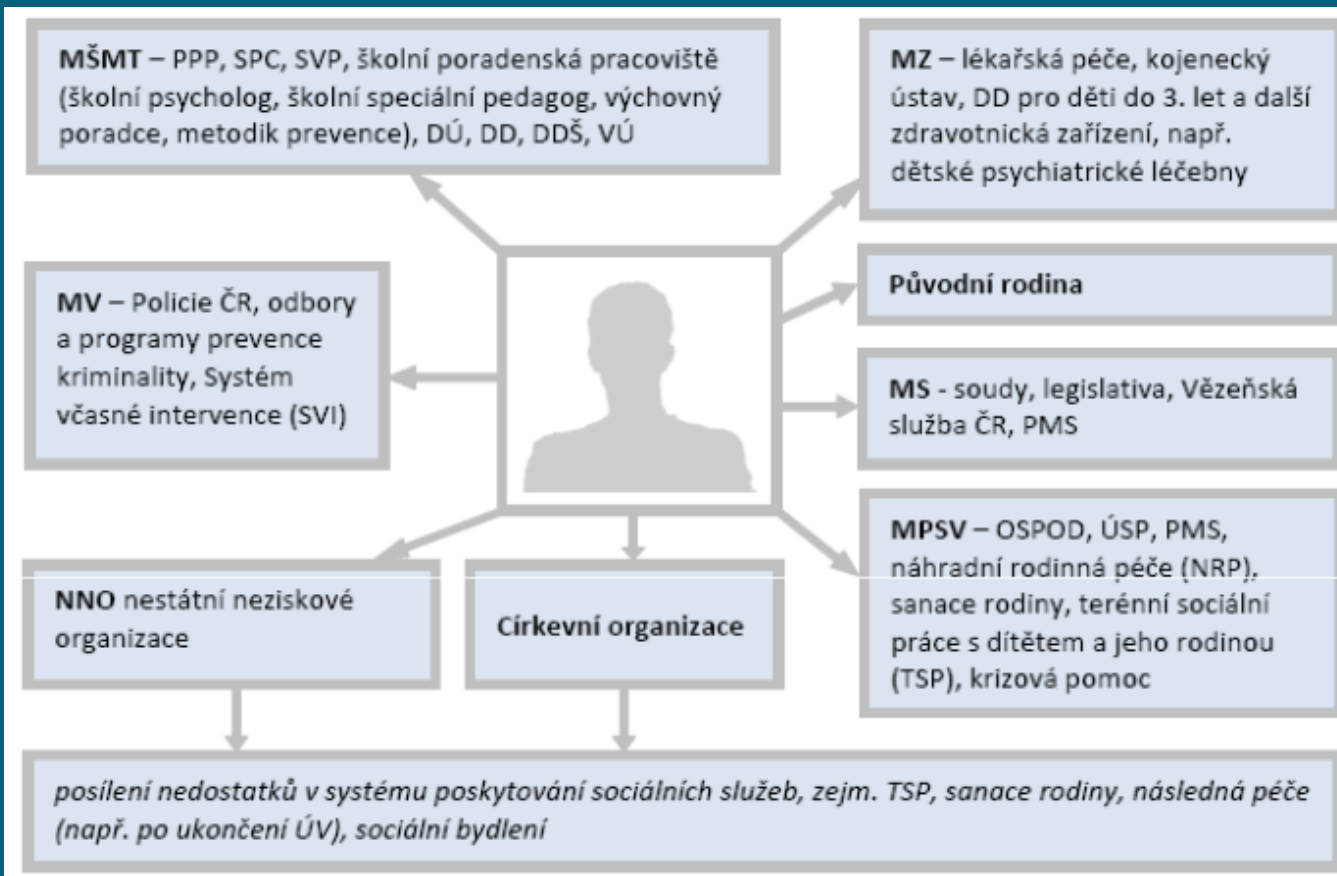
míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu.

Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě.

Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby.“

Soud při rozhodnutí o ústavní výchově označí zařízení, do nějž bude dítě umístěno (nejde tedy již do diagnostického ústavu, ale přímo do výchovného ústavu).

Ideální forma fungování poskytované podpory a péče o ohrožené děti

Dostupnost a provázanost podpory a péče v jakémkoliv okamžiku života dítěte
(schéma vytvořené na základě analýzy systému péče o ohrožené děti v ČR)

Školská zařízení pro ÚV a OV

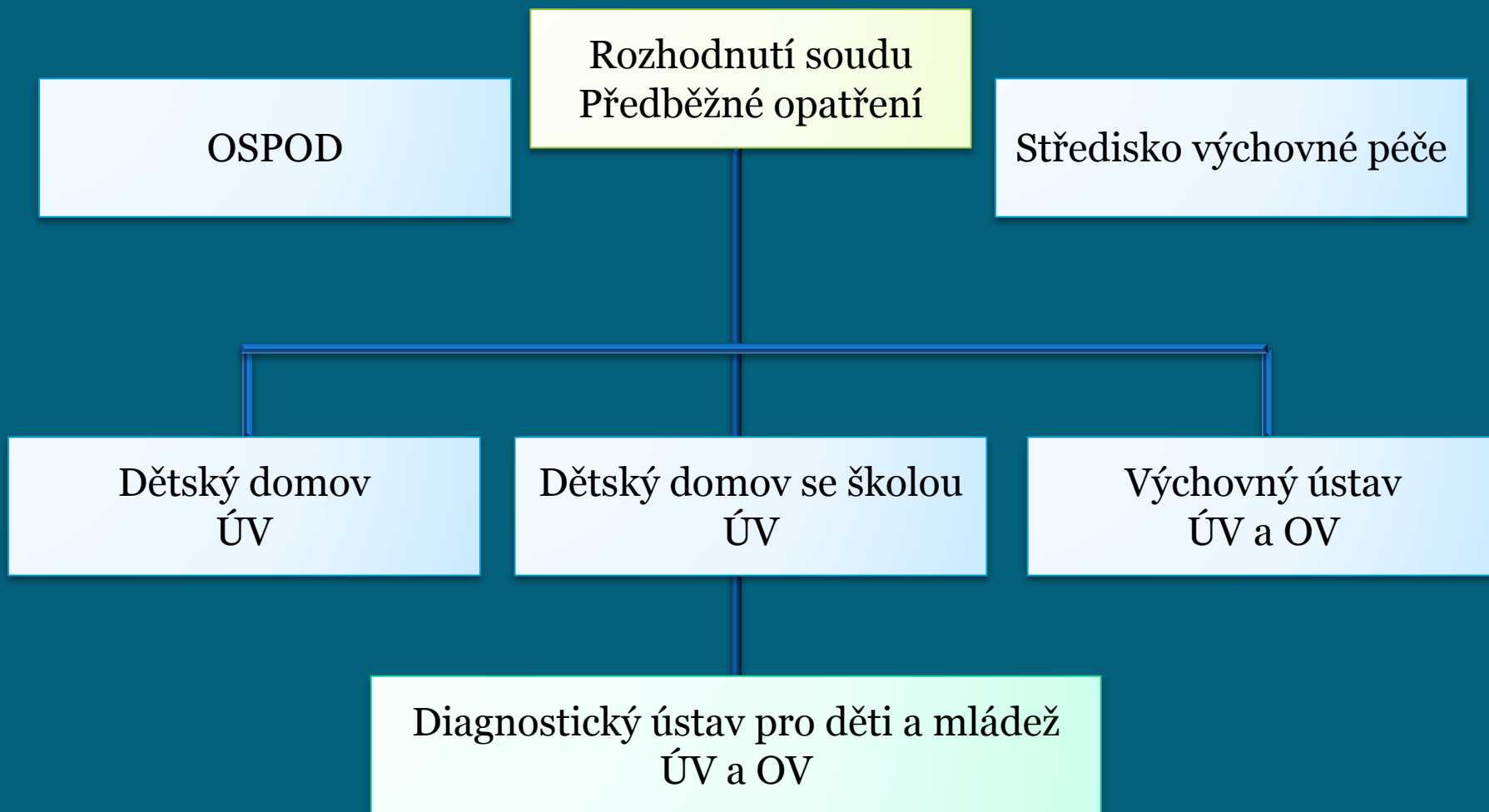
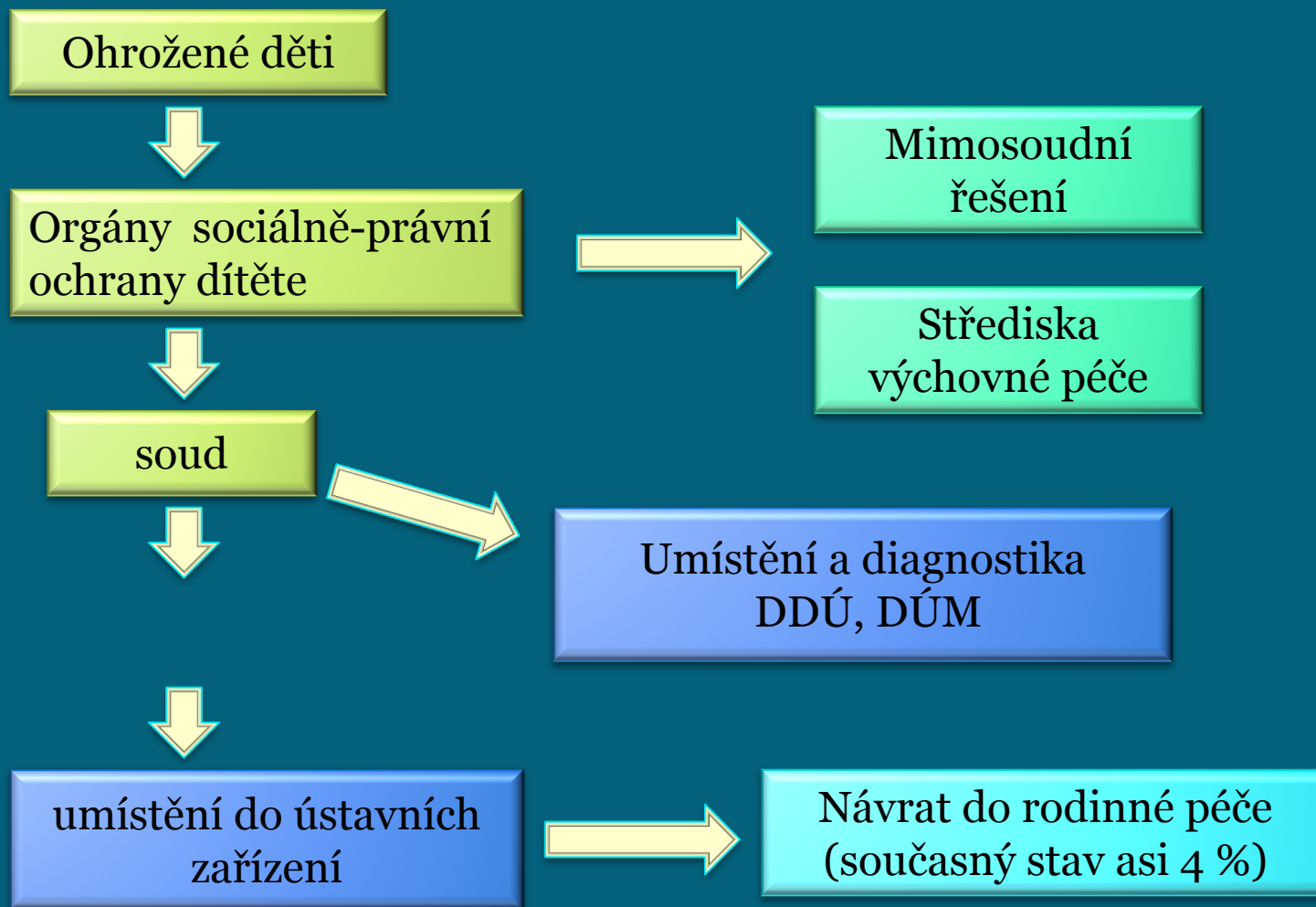

Schéma systému poskytované péče ohroženým dětem

System školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

- **diagnostický ústav**

- děti krátkodobě - zpravidla na 8 týdnů
- provádí komplexní diagnostiku
- děti umístěné soudem
- SVP – zde děti dobrovolně na základě žádosti rodičů

- **dětský domov**

- pro děti s nařízenou ÚV, které nemají závažné poruchy chování
 - (umístěny ze sociálních důvodů)
- zpravidla od 3 do 18 let (max. do 26)
- děti, o které nemá kdo pečovat, nebo kterým nelze ze sociálních důvodů zajistit péči ve vlastní rodině, popřípadě náhradní rodinnou péči

System školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

- **dětský domov se školou**

- edukace dětí s nařízenou ÚV, výjimečně s uloženou OV
- od 6 let do ukončení povinné šk. docházky
- mají závažné poruchy chování
- vyžadují výchovně – léčebnou péči

- **výchovný ústav**

- zařazeny mladiství starší 15 let
- se závažnými poruchami chování
- na základě nařízené ÚV nebo uložené OV
- případně dítě starší 12 let s uloženou OV, v jeho chování se projevují závažné poruchy chování znemožňující umístění do DDŠ

video

- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214725441-deti-pozor/video/> - vězení
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214725441-ja-chci-domu-diagnosticky-ustav/209572230510010/video/> - diagnostický ústav
- <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1128654162-rodina-a-ja/211563230640015-zlobi-nebo-ma-adhd/>
 - 0:15-

SVP

Středisko výchovné péče

preventivně výchovné zařízení

Cíle a úkoly

- prevence
- odstranění či zmírnění již vzniklých PCH
- eliminace prohlubování negativního dopadu PCH na sociální vztahy, spolupráce s rodinou
- spec.ped. a ped.-psy. intervence
 - rozvoj osobnosti, sebepoznání, sociálního chování, náprava problémů v učení atd.
- spolupráce se školou
- spolupráce s ostatními institucemi
 - probační mediační služba (PMS)
 - pro osoby, kteří porušili zákon
 - pracovník má dohled, kontrolu
 - u lidí prvotrestaných, malých prohřešků, neúmyslných prohřešků

Cílový klient

- 3 – 26 let (školská zařízení, soukromá i stání)
- děti a mládež s rizikem či s projevy PCH a negativními jevy v sociálním vývoji
- jedincům propuštěným z ústavní výchovy (ÚV), ochranné výchovy (OV) při jejich integraci do společnosti

Formy činnosti

- poradenské, speciálně pedagogické, psychoterapeutické, výchovné
- konzultační pomoc všem, kdo se o problematiku PCH zajímají
- metodické vedení školských zařízení, ostatních poradenských pracovišť
- podpora a metodické vedení integrovaných žáků s PCH
- přímá preventivně výchovná péče
 - forma ambulantní, stacionární (2 měs. 8-18:00), internátní – 2 měs.
 - forma individuální, skupinová
 - přímo práce s klientem ve středisku